

Irreversible

Irréversible, Gaspar Noé, 2002

Set de venjança

El 1991 Gaspar Noé es va estrenar en el món del cinema amb un curt anomenat *Carne*. Es tractava de la història d'un carnisser, caracteritzat per Philippe Nahon, que provava de venjar-se d'aquells que havien fet mal a la seva filla paralítica. Uns anys més tard, en el seu primer llargmetratge, *I Stand Alone*, Noé continuava la història del carnisser, que passava un temps a la presó i abandonava la seva filla.

Sembla, doncs, que aquest director francès està obsessionat per la venjança, ja que el seu darrer film, *Irreversible*, tracta la mateixa temàtica i es converteix en el fil conductor de la trama. Una trama, però, que se'ns mostra a la inversa.

Irreversible està formada per dotze escenes en pla seqüència, és a dir, sense cap tall en cadascuna d'elles, però muntades a l'inrevés; un recurs narratiu semblant a l'utilitzat per Christopher Nolan a *Memento* o per Harold Pinter a *Betrayal*, en què l'escena final la trobem a l'inici de tot.

El film comença amb una estranya conversa entre dos vells pensionistes; sens dubte un dels millors diàlegs que trobem i que adquireix la funció de pròleg o, potser hauríem de dir, d'epíleg. Els dos vells parlen, entre altres coses, sobre els fets que han succeït justament al pis de sota de la habitació en què es troben; uns fets que encara no coneixem com a espectadors, però que ens donaran a conèixer tot seguit.

L'escena clau té lloc en un club gai de característiques sadomasoquistes, que està molt ben ambientat amb una foscor vermella, els crits de plaer i imatges esporàdiques, gairebé subliminals, de certes parts del cos i de cuirrelluents. És en aquest entorn de passadissos estrets, parets de vellut i suors angoixants on tindrà lloc l'esdeveniment central de la pel·lícula.

El punt de partida de la trama és una picabaralla que acaba en assassinat. Però, aquesta acció no desencadena cap altra, no és tracta de cap causa, sinó d'una conseqüència. És, senzillament, la culminació de tot un procés que hem d'anar descobrint en cadascuna de les escenes cronològicament posteriors. Així es capta l'atenció de l'espectador d'una manera detectivesca en què el punt de partida esdevé l'eix central. Però, en aquest cas, la participació de l'espectador és nul·la. No intervé per a res, no hi ha un reguitzell de pistes que l'aboquin a cap conclusió. Tampoc hi ha cap aprofundiment psicològic dels personatges i, en conseqüència, no s'arriba a la identificació entre el públic i els actors. Tot és presentat de manera objectiva, convertint l'espectador en un *mirón*, un *voyeur*, a qui, en molts casos, només pretén provocar. La seva implicació ve donada a vegades per les característiques tècniques, de què parlarem més endavant.

La tensió de la trama rau en no saber les causes de l'homicidi. Llavors, Gaspar Noé ens introdueix en una sèrie d'episodis anteriors al crim. Els protagonistes implicats són Marcus

(Vincent Cassel, parella a la pantalla i en la realitat de Monica Belucci) i Pierre (Albert Dupontel), que s'immergeixen en els suburbis parisencs per buscar a un anomenat Le Tenia, que no sabem què ha fet. La relació entre aquests dos homes és gairebé involuntària. Marcus és company i amant d'Alex (Monica Belucci), mentre que l'altre és l'exnuvi d'ella. Tots dos han de seguir el mateix camí, units, la nit que es coneixen. En aquest trajecte, totalment antihomèric, es creuen amb transvestits, taxistes, drogoaddictes i altra fauna de *Paris la nuit*, que per res del món és només la ciutat de les llums, sinó que es tracta d'un lloc on abunden les ombres i les contradiccions (més llums equivalen a més ombres).

Hi ha una tendència progressiva a França de fer cinema sobre els barris més castigats de la perifèria parisenca, com hem pogut veure en pel·lícules recents com *La haine* (l'odi). És obvi que un dels factors d'aquest cinema és l'augment de la població immigrada i de la marginació. Esperem que els francesos no perdin el bon gust, l'estilització innata i que no acabin fent *americanades*. De totes maneres, aquest factor és secundari a *Irreversible*; una mera ambientació escènica que serveix com a excusa per incloure una trama de venjances en un ambient claustrofòbic i provocatiu. La història, en realitat, és una simplicitat enorme; succeeix tal cosa i com a conseqüència, a causa d'un fort i inevitable desig de venjança, té lloc tal altra. La situació és irreversible, no hi

ha marxa enrere, les accions condueixen inexorablement a uns efectes concrets, i no a d'altres (podríem parlar de moralismes).

En resum, el pes principal del film roman en les troballes tècniques.

Els recursos tècnics

Un dels punts a tenir en compte en aquesta pel·lícula és que està narrada a l'inrevés. Potser no és aquest recurs el més aconseguit ni tampoc el més original, ja que, com hem vist més amunt, hi ha altres produccions recents que l'utilitzen. No és tampoc aliena la literatura a aquests intents per capgirar la narració, com és el cas de *Viaje a la semilla* de Alejo Carpentier, encara que amb intencions molt diferents. A més, aquesta narració inversa no està del tot aprofitada, ja que quan s'arriba a escena ens dona la clau per enllaçar el principi-final. Així la narració perd força i són poques les dades que ens acaben de matisar la història.

El més destacable és l'ús de la càmera. Des de l'inici del film, produeix uns moviments giratoris continus, gimnàstics, que creen uns punts d'enfocament i unes perspectives impossibles. Sembla que l'objectiu vagi resseguint una espiral invisible dibuixada en l'espai de cada escena. Aquest recorregut ens introdueix de ple en el clímax de la narració (començant pel desenllaç). Així, unit a la música de Thomas Bangalter, membre de Daft Punk, que imita el so d'una sirena industrial penetrant en excés i molt hipnòtica, aconsegueix que l'espectador es trobi realment desconcertat, arribant potser a l'extrem de marejar-se. Els moviments caòtics aniran minvant a mesura que avança la pel·lícula, paral·lelament a la revelació del perquè de tot plegat. A poc a poc es va ordenant el caos introductori, tant en el contingut com en la forma. Així, la utilització de la càmera està plenament justificada (tot i les possibles nàusees del públic), encara que ens podríem preguntar si és o no bo que les formes destaquin sobre els continguts. Però això és un altre discurs.

Com a tercer punt d'aquest apartat, i en relació no tant a la tècnica com a l'estètica, podríem assenyalar la utilització de la violència. Gaspar Noé sembla buscar l'hiperrealisme en els moments més violents de la pel·lícula, en contrast amb la irrealitat creada per l'atmosfera. Possiblement influenciat per la tradició *gore*, el director i càmera francès atorga un grau de veracitat extrem en les escenes, ajudant-se d'una tècnica magistral que li permet, per exemple, mostrar com un cap es desfigura a cops, un rere l'altre, sense que en cap moment la càmera hagi deixat d'enfocar l'acció. D'altra banda, aquesta necessitat morbosa de realisme o exhibicionisme porta a la filmació d'una violació en temps real (opció que ja havia fet servir Warhol en el seu cinema experimental per a altres situacions). L'escena en concret, un pla fix, dura 8 minuts, en cinema una eternitat, com ja ens va demostrar Ingmar Bergman a l'angoixant i extraordinària *L'hora del llop*.

Aquesta escena de violació ha creat molta polèmica i se n'ha escrit molt. És feina de l'espectador valorar-la, ja que l'obra de Noé no es pot deslligar de la implicació del públic, qui no busca la complicitat intel·lectual ni la reflexió profunda i ni tan sols sentimental, sinó les reaccions sensorials. Amb un total de quatre treballs, una carrera encara curta, Gaspar Noé s'ha consolidat com un dels directors de cinema actual més pertorbadors, provocatius i arriscats del panorama actual.

Fitxa tècnica

Equip Tècnic

Direcció, guió, muntatge i direcció fotogràfica: Gaspar Noé
Productor: Richard Grandpierre i Christophe Rossignon
Música: Thomas Bangalter
Efectes especials: Rodolphe Chabrier
Direcció artística: Alain Joteau
Il·luminació: Benoit Debie
So: Jean-Luc Audy, Mac Boucrot i Valerie Deloof

Compania productora: 120 Films / Canal Plus / Cinemas de la Zone / Eskwad / Nord-Ouest
País : França
Durada: 99 minuts

Equip Artístic

Monica Bellucci: Alex
Vincent Cassel: Marcus
Albert Dupontel: Pierre
Philippe Nahon: Philippe
Jo Prestia: Le Tenia
Stephane Drouot: Stephane
Mourad Khima: Mourad
Jean-Louis Costes
Gaspar Noé

Filmografia

2002

Irreversible

1998

I Stand Alone

1996

La Bouche De Jean-Pierre

1991

Carne